

*Лебідь А. Є. – канд. філос. наук, доцент
(Суми, СумДУ)*

ДИСТИНКЦІЯ АНАЛІТИЧНИХ ТА СИНТЕТИЧНИХ ІСТИН: І. КАНТ VS Г. ФРЕГЕ

Те, що математичні та логічні істини є іншопорядковими у порівнянні із істинами емпіричних наук є філософською догмою з часів Г. Ляйбніца та І. Канта. Роз'яснення ж цієї дистинкції є проблематичним і до сьогодні. Достатньо згадати наукову дискусію з цього приводу, яка мала місце у межах аналітичної філософії, для якої характерними (в цьому аспекті) є дві основоположні тези: «модального монізму», що наголошує на тому, що необхідна істина є логічною істиною або аналітичною апріорі істиною, що одне й те саме. Звідси слідує, що не існує не логічних або не аналітичних необхідних істин. І теза «апріорного знання як декомпозиційного аналізу», що проголошує апріорне знання знанням аналітичних істин, що є наслідком логічного розкладання аналітичних суджень на концептуальні або метафізичні елементи, незалежні від свідомості, реальні і безпосередні у своїй самоочевидності. Затим відбувається строга логічна реконструкція цих суджень засобами формальної дедукції із загальних логічних законів і передумов, які виражають логічно визначене знання в термінах простих елементів.

Обидві ці ідеї є анти-кантіанськими, поскільки сам І. Кант вважав, що існують два нередукованих один до одного типи необхідної апріорної істини, а саме: логічно або аналітично необхідні апріорні істини і не логічно чи синтетично необхідні апріорні істини (теза модального дуалізму).

Апріорне ж знання, на його переконання, може бути редуковане або до аналітично, або до синтетично необхідних апріорних істин, але в будь-якому випадку таке знання є можливим через рефлексивне усвідомлення тільки тих формальних елементів, які виражають безпосередню трансцендентальну активність суб'єкта в когнітивному синтезуванні змісту (теза апріорного знання як самопізнання).

Критика кантівських постулатів істинності була розвинена в межах аналітичної філософії, зокрема, Г. Фреге, який довів помилковість кантівських переконань в тому, що істини арифметики апіорно синтетичні. На думку Г. Фреге, І. Кант недооцінював значення аналітичних суджень. А запропонована ним дистинкція аналітичних і синтетичних суджень не є вичерпною, зважаючи на саму дефініцію, на яку, власне, і посилається сам І. Кант [1, 109]. В даному випадку він (І. Кант) мислить загальноствердні судження, а тоді постає питання, чи містить суб'єкт такого судження поняття предиката. Г. Фреге задається питанням: «А якщо суб'єкт виражає одиничний предмет або має місце судження існування? В такому разі не може бути і поняття суб'єкта» [1, 109].

Г. Фреге критично ставиться і до думки І. Канта про те, що без чуттєвості ми б не мали уявлення про предмети і, відповідно, не могли б сформулювати істинного чи хибного висловлювання з приводу них. Розмірковуючи над цим постулатом І. Канта, Г. Фреге зазначає, що принаймні є предмети, які не дані нам чуттєво, але про які ми все одно щось знаємо [1, 110]. До таких предметів він відносить поняття числа. Визнаючи помилковість деяких кантівських висновків, Г. Фреге, однак, зауважує, що «для його заслуг це не є суттєвим недоліком» [1, 111]. Підсумовуючи свої критичні зауваги щодо природи арифметики та її законів, Г. Фреге наголошує, що йому вдалося довести аналітичність і, відповідно, апіорність арифметики [1, 109].

Література

1. Фреге Г. Основоположения арифметики / Г. Фреге. – Томск: Водолей, 2000. – 128 с.

Гуманізм. Трансгуманізм. Постгуманізм : матеріали доповідей та виступів Міжнародної науково-теоретичної конференції, м. Суми, 19-20 квітня 2013 р. / Ред.кол.: Є.О. Лебідь, А.Є. Лебідь. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 52-54.